

29-03-21

Stop de vertragers

Friso de Zeeuw

Een tijdelijke, vrij onschuldige ziekte teistert ons land. Vaccinatie is niet nodig, want het gaat vanzelf weer over en de patiënten overleven het met glans. De kleine epidemie doet zich een tenminste één keer in de vier jaar voor. De ziekte heet 'Brief aan de formateur'.

Na de Tweede Kamerverkiezingen krijgen hele volksstammen het idee dat het nieuwe regeringsbeleid valt te beïnvloeden met een dringend bericht aan de kabinetsformateur. Als men niet al veel eerder met de lobby in de ambtelijk en politieke arena is begonnen, geen brede coalitie heeft weten te smeden en niet elke dag, ook nu nog, actieve netwerk activeert, landt de boodschap geheid in het ronde archief.

Toch wil ik enkele van die initiatieven belichten. Niet omdat ze per se kansrijk zouden wezen, maar vanwege de inhoud. Als voorbeelden dan de vele reële en potentiële vertragers die ons bij de realisering van de grote opgaven in het ruimtelijk domein te wachten staan. Dan gaat het om vertragers die geen wezenlijke kwaliteit toevoegen.

Neem het initiatief van Carolien Gehrels (steden-directeur bij Arcadis) en architect Ben van Berkel. Ter gelegenheid van de afsluiting van de (grotendeels mislukte) Bouwagenda, presenteerden zij pontificaal [een manifest](#) dat de planning van maar liefst 2 miljoen nieuwe woningen bepleit, met tijdshorizon tot 2050. Allemaal binnenstedelijk: "We gaan niet, zoals vroeger, in weilanden bouwen". Er komt ook nog een boek over. Dit kunststukje is niets anders dan de klassieke 'vlucht vooruit'. Door processen en afschrijvingstermijn op te rekken naar 30 jaar en langer, zou de businesscase van zeer complexe en dure plannen haalbaar worden.

Overkluizing van infrastructuur-bundels (spoor en weg) vormen de iconen in dit initiatief. Denk aan 'een tafel' boven het spoor in het Utrechtse stationsgebied. Laat dat nu net [onderzocht](#) zijn. De gemeente, NS, ProRail en het Rijksvastgoedbedrijf spraken in 2019 af om te onderzoeken of de negen hectare boven de sporen bruikbaar waren voor woon-, werk- en leefruimte. Het plan blijkt te duur en te moeilijk. Dat zit 'm onder meer in de constructie, hoogteverschillen, bereikbaarheid, logistiek, trillingen en buiten gebruik stellen van sporen.

Misschien is elders een enkele overkluizing - met afdekking van een ongetwijfeld forse onrendabele top - wel haalbaar, maar daar gaat het niet om. De zwakte van Gehrels en Van Berkel zit hem in het feit dat zij hun ambitie afhankelijk maken van onhaalbare gebiedsontwikkelingen en van theoretische afschrijvingstermijnen. Dit Utopia en daaraan

verbonden dogma op alle buitenstedelijke ontwikkelingen maken het plan onbruikbaar en een potentiële vertrager omdat het tot eindeloos gestudeer leidt en actie achterwege blijft.

Een [ander manifest](#), met brede ondertekening, draagt de titel: Roadmap voor een beter Nederland. Het stamt uit architectenkringen, met een hoofdrol voor het bureau Tangram. De meeste aanbevelingen zijn goed bedoeld maar hebben een hoog open-deuren karakter: stimuleer gebiedsdenken, zet in op ontwerpkracht, pak verrommeling aan, doe het integraal. Een aanbeveling springt eruit: ‘Versterk de onafhankelijke adviesinstituten en raden’. Aanvankelijk bepleitten de initiatiefnemers zelfs een nieuw Instituut voor de Ruimte. Zij gaan nu voor versterking van het Planbureau van de Leefomgeving (PBL). Dat moet beslist niet gebeuren. Het pleidooi zou moeten zijn om de expertise bij de rijksoverheid te versterken. Ter ondersteuning van de regisserende rol in de ruimtelijke ordening die nu bijna iedereen het rijk toedicht. Niet meer mensen maar andere. Geen vage managementtypes maar bijvoorbeeld lieden die verstand hebben van ruimtelijke economie. Het PBL fixeert zich op het klimaat, [manipuleert](#) de kwalitatieve woningvraag en heeft een [anti-markthouding](#). En werkt daarom voornamelijk vertragend.

Ook van de kersverse adviseur verstedelijking van het College van Rijksadviseurs moeten we het bepaald niet hebben. Hij [verwijt](#) bijvoorbeeld ‘de politiek’ meer eengezinshuizen te willen bouwen. Daar heeft Nederland er al meer dan genoeg, beweert hij, glashard alle woningmarktonderzoeken negerend.

De [Actieagenda Wonen](#) komt aardig in de buurt van een succesvolle lobby - al zal het succes uiteindelijk nog moeten blijken, na afronding van de kabinetsvorming. Breed gedragen, tijdig ingezet, met benutting van ambtelijke en politieke netwerken van de deelnemers. Nadeel: het uitbundige (financiële) wenspakket (ca. € 5 miljard per jaar) doet denken aan een supermarkt omdat alle 34 participanten iets van hun gading in het manifest terug wilden zien. Dat heeft tot gevolg dat een nieuw kabinet zelf zijn winkelwagentje gaat vullen. Dat hoort ook zo, want hij moet immers ook afrekenen bij de kassa.

Architectenclub BNA [tekende niet mee](#). De Agenda zou tekortschieten op de punten ‘kwaliteit en integraliteit’. Dat verwijt treft geen doel. De Actieagenda behelst nu juist een goede balans tussen actiegerichtheid (‘bouwen, bouwen, bouwen’), kwalitatieve aspecten en relaties met al die andere relevante beleidsvelden. Complexiteit is eigen aan ruimtelijke inrichting vakgebied. Maar ook dat kan je overdrijven. Zoals Sjors de Vries die [adviseert](#) om complexiteit te ‘omarmen’. Hij citeert met instemming de hogepriester van de ingewikkeldheid, bestuurskundige Geert Teisman: ‘Loop je vast, maak het complexer’. Dan ontbreekt de wil om bewust te vereenvoudigen waar dat kan. En dan weet je in ieder geval zeker dat er geen steen meer op de andere komt.